

DE STELTKLUUT

Tijdschrift van Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut



Lente 2023





De Steltkluit

Uitgave van Natuurbeschermingsvereniging "De Steltkluit" verschijnt 4x per jaar. Overname is toegestaan, met bronvermelding. Auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikelen.

Redactie:

Luciën Calle, Carola André, Ingrid Smit, Marleen Peeters en Bas de Maat
redactie@steltkluit.nl

Foto voorpagina:

Visdief. Foto Alex van Herrewege

Opmaak & Productie: De Ideeënfabriek van Pieters

Contributie 2023

De contributie bedraagt €25,00. Betalingen op rekeningnummer IBAN: NL81 RABO 0136605540 Bic: RABONL2U t.n.v. Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluit

Adresgegevens:

Postbus 319, 4530 AH Terneuzen
www.steltkluit.nl
info@steltkluit.nl

Website:webmaster@steltkluit.nl

Voor meer nieuws volg ons op Facebook Steltkluit App (aanmelden via info@steltkluit.nl)

Planologiewerkgroep:
planologiewerkgroep@steltkluit.nl

Vogelwerkgroep:
vogelwerkgroep@steltkluit.nl

Werkgroep Landschapsbeheer:
landschapsbeheer@steltkluit.nl

Plantenwerkgroep:
plantenwerkgroep@steltkluit.nl

Insectenwerkgroep:
insectenwerkgroep@steltkluit.nl

Jeugdgroep:
jeugdgroep@steltkluit.nl

Bestuur:

Marleen Blommaert, voorzitter@steltkluit.nl
Vacant, secretaris@steltkluit.nl
Ria van Minnen, penningmeester@steltkluit.nl

Algemeen bestuurslid:

Huub Bun, Marian Sponselee

Jaargang 53, nummer 1, ISSN 1875-1385

Inhoud

Steltkluit

- 3 Bomen planten of spontaan bos?**
n n l l e
- 6 Inheemse planten in je tuin**
lert n n e k e n
- 9 De Verdwaalgast**
eter
- 10 Late visdieven**
lert n n e k e n
- 12 Bijzondere waarnemingen en weetjes**
- 14 Boekbespreking: De tuinjungle**
n n s
- 15 Saeftinghe als eldorado voor de grazzanger**
n n
- 18 Takkelingen**
n n s n e e l e e
- 20 Korte berichten**
- 22 Agenda**
- 't Stekkertje**
- 24 NatuurToon: Bloemen en namen**
n n e n
- 25 ToonsPuzzel: Fotopuzzel**
n n e n
- 26 Toon'aard: Namen van planten**
n n e n
- De achterflap**
- 27 Impressie Hatterm 2023**
eter

er te n l e n t n r e k e n
enten er e e r
ern er e
er n er e e e e e
n t e n er n e e e r



Lid worden?
www.steltkluit.nl/vereniging/lid-woorden



Bomen planten of spontaan bos?

Spontaan bos aan het Klein Eiland

n n l l e e k e t

In de Nationale bossenstrategie staat dat er meer bos moet komen. Ook in Zeeland zal er veel (waarschijnlijk enkele honderden hectares bos) aangeplant worden. Vanuit de natuurbescherming bestaat de wens dat dat op een ecologisch zorgvuldige manier uitgevoerd wordt. In de Steltkluit wordt daarom een artikelenserie geplaatst waarbij steeds een aspect van bebossing besproken wordt. Eerdere stukken behandelden bijvoorbeeld het stervende naaldhout, de teruglopende vitaliteit van zomereiken, de veteranenbomen en de grootte en ligging van de nieuwe bossen. In dit artikel wordt een pleidooi gehouden voor het toepassen van spontane verbossing.

Bij de aanleg van bossen is de gangbare methode, dat nieuw verworven stukken helemaal worden vol geplant. De bomen worden dan vaak in rijen aangeplant. Na een paar jaar beginnen al die boompjes tegen elkaar op te groeien en ontstaat een zogenaamde stakenfase: een heleboel precies even oude bomen van dezelfde soort die in het gevecht om het licht er allemaal nogal sprieterig uitzien. Niet zo fraai! Daarbij kost dat ook veel geld, die vele honderden bomen en struikjes per hectare... Kan dat anders? Gelukkig zijn er ook natuurvriendelijker alternatieven. In onze streek zijn daarvan al een paar goede voorbeelden, waar we veel van kunnen leren. We gaan enkele van deze terreinen eens vluchtig verkennen en een ervan, het Klein Eiland, wat uitgebreider bekijken.

Methoden

Als houtteelt een belangrijke doelstelling is, is aanplant in rijen een efficiënte methode. Als natuurwaarden voorop staan is integraal volplanten en aanplant in rijen niet nodig. Het wordt blijkbaar heel moeilijk gevonden, maar je kunt ook gewoon niets doen. Op een kaal stuk grond ontstaat vanzelf een begroeiing. Eerst zijn er alleen pionier plantjes, maar al snel zaaien zich wilgen, berken, elzen en meidoorns uit. Als we er wat de tijd voor zouden nemen, ontstaat vanzelf en helemaal gratis een bos, dat ook nog eens natuurlijk is! De

wilgen groeien het best op de vochtige plekkjes, de eiken staan liever wat droger... De natuur selecteert zelf beter dan wij dat kunnen en bijkomend voordeel is dat er fraaie natuurlijke patronen ontstaan. Het is moeilijk te begrijpen waarom we hier niet vaker voor kiezen. Soms kan het zijn dat er in de omgeving nog geen zaadbomen aanwezig zijn en dan kan het heel lang duren, voordat de soorten die in het natuurlijke bostype thuishoren er zich vestigen. Zo begint in het spontane bos op de Slikken van de Heen, dat in 1987 ontstond (toen het Krammer Volkerak werd afgesloten), pas recentelijk de zomereik op te komen. Bosontwikkeling is echter een relatief langzaam proces en de vraag is of dat erg is. Ontbreken de gewenste zaadbronnen, dan kunnen die ook aangeplant worden, zodat ze zich zelf verder kunnen uitzaaien. Een andere reden om toch iets aan te planten kan zijn dat er lokaal weinig autochtone populaties zijn. Aanplant van autochtoon materiaal kan dan de genetisch zwakke populaties versterken.

In bestaand bos

Ook in al bestaande monotone bossen kunnen desgewenst al wat groepjes zaadbomen aangeplant worden. Zo zijn er veel bossen met alleen oudere Canadese populieren. Gangbaar is dat alles in één keer geveld wordt en dat er dan weer nieuwe bomen op een kale ondergrond worden geplant. Het hele



Beeld vanaf de Langeweg, bron Google Maps

bosecosysteem wordt daarmee in één klap weggevaagd, waarna het zichzelf weer moet ontwikkelen. Door al te planten voordat de oude bomen weg zijn, zal er al een nieuw jong bos zijn als het zover is. Natuurlijk zal er bij de oogst, of door vallende oude takken bij het niet oogsten, schade aan de jonge aanplant zijn. Maar in de praktijk blijkt dit mee te vallen en herstellen de jonge bomen er snel van. Met deze methode blijft het bosmicroklimaat in stand en is er al snel een meer natuurlijk bos. Een andere reden om in een bestaand bos bij te planten kan zijn dat daarmee ongewenste exoten de pas wordt afgesneden. Door inheemse schaduw werpende soorten bij te planten wordt het bossysteem “weerbaar” en hoeft bijvoorbeeld de Amerikaanse vogelkers minder intensief bestreden te worden. Ook in Zeeland zijn dergelijke methoden toegepast. Bij Heikant is op deze manier een oud populierenbos door vrijwilligers van Het Zeeuwse Landschap “onderplant”. Dezelfde vrijwilligers hebben ook in de stervende naaldhoutpercelen in de bossen bij Sint-Jansteen en Clinge groepjes zaadbomen aangeplant. De komende jaren zullen daar inheemse oude en jonge bomen in natuurlijke patronen door elkaar groeien.

Strafkamp Kloosterzande

Aan de westrand van Kloosterzande, ingeklemd tussen Hulsterweg en de N689, ligt een stukje bos waar in de jaren 90 populieren stonden. Deze zouden worden gekapt. Onder de populieren was echter al een behoorlijke struiketage aanwezig bestaande uit veel inheemse soorten. Het plan van de eigenaar was om alles te vellen en helemaal opnieuw in te planten. Vanuit de Steltkluut is destijds een pleidooi gehouden

om de struiketage te sparen. Er rolde een compromis uit. De struiken werden inderdaad gespaard, maar vrijwilligers moesten dan het bos weer wat fatsoeneren en in ieder geval het wandelpad weer toegankelijk maken. De vrijwilligersploeg van Landschapsbeheer Zeeland ging de uitdaging aan en een groot deel van het winterseizoen was men bezig met het vrijmaken van de wandelpaden. Gezien de grootte van de klus en zwaarte van het werk spraken de vrijwilligers al spottend over “het strafkamp”. Maar slechts een paar jaar later stond er alweer een nieuw inheems bos, met de nodige natuurwaarde, waar mensen nu regelmatig een ommetje lopen. In het bos staan hoog opgaande essen en esdoorns naast nog steeds enkele enorme Canadapopulieren. In de schaduw groeit een zeldzame soort als de zachte naaldvaren. Een vergelijkbaar proces vond eveneens succesvol plaats in het gemeentelijke Axelse bos rondom de sportvelden. En ook daar is er alweer heel lang een fraai inheems loofbos aanwezig.

Spontane herbebossing

Een voorbeeld van spontane herbebossing vinden we zuidelijk van Axel, ingeklemd tussen Moerspuische Watergang, Eerste Verkorting en Langeweg. Staatsbosbeheer besloot aan het begin van deze eeuw een deel van de populieren te oogsten en geen herplant te doen. Vanuit de gevelde stobben schoten al snel talrijke scheuten omhoog. Dat zijn inmiddels alweer volwassen bomen. Maar er was ook genoeg ruimte voor spontane opslag. Uiteindelijk is ook hier een mooi mozaïek van bosvegetaties ontstaan, waar bosranden, hogere en lagere delen en open plekjes elkaar afwisselen.

Schapenbout

Een plek die we ook kunnen noemen is een stuk grond tussen de Graaf Jansdijk en de Tractaatweg, bij Schapenbout. Deze voormalige akker mag spontaan verbossen. De enige aanplant die er is gerealiseerd (door Natuurpunt), is een aantal kleine groepjes autochtone struik- en boomsoorten die als zaadbronnen dienen. De rest mag de natuur zelf doen. Er is een vrijwilligersgroep die hier de ontwikkelingen volgt. Het zal een spannend proces worden. Hoe snel gaat het bos zich ontwikkelen en welke soorten gaan op welke plek groeien? Een mooie kans om dergelijke processen vanaf het begin te monitoren.

Klein Eiland Luntershoek

In 2014 werd het populierenbos van Joan Seijdlitz en Monique Goossens aan het Klein Eiland bij Luntershoek geveld. Er was destijds nog maar weinig ondergroei aanwezig. Er werd besloten niets terug te planten en het gebied spontaan te laten verbossen. Nu zijn we acht jaar verder en kunnen we veel leren over de snelheid van de bosvorming. Ook hier schoten vanuit de populierenstobben talrijke scheuten snel omhoog. In de aanpalende bosjes bleken voldoende zaadbronnen aanwezig te zijn. Er blijken na 8 jaar spontane ontwikkeling al 18 houtige soorten aanwezig. Aan de hoogte en omtrek is te af te leiden hoe lang alle soorten al aanwezig zijn. Als echte pioniers waren berken er als de kippen bij. Samen met de populieren vormen ze nu een dominante boometage. Beide soorten zijn al hoger dan 16 meter en zijn dus meer dan 2 meter per jaar gegroeid. Soorten die er ook al vanaf het begin bij waren zijn meidoorn, hazelaar, zomereik, schietwilg, boswilg, grauwe wilg en vlier. Andere soorten kwamen pas later en als laatste sloten Spaanse aak, esdoorn, zwarte els en Gelderse roos aan. Deze laatste soorten zijn een tikkie aan de late kant. Delen van het bos zijn al zo dicht begroeid dat ze zich daar zullen moeten “invechten”.

Opvallend is dat er naast de al heel dichte gedeelten ook nog wat open en halfopen plekken aanwezig zijn. Daar is nog veel ruimte voor bosrand- en struweelsoorten, zoals sleedoorn, meidoorn, hondsroos en bramen. Een dichte grasmat



Open plek in het bos met sleedoorns en berken

voornamelijk bestaande uit duinriet voorkomt dat bomen kunnen kiemen en dat het snel dichtgroeit. Hier hebben vogels als kneu, grasmus en roodborsttapuit nog steeds leefruimte.

Toekomst

Als natuurdoelen belangrijk zijn, is spontane verbossing een bruikbare methode. Inmiddels is daar voldoende positieve ervaring mee opgedaan. Het is ecologisch waardevol en bovendien valt er in natuurlijke bossen voor de recreant veel te beleven. Het ademt er meer een oersfeer en is eindeloos veel mooier dan een vol geplante vlakte. Als er hout geoogst moet worden is het nuttig zoveel mogelijk van de inheemse onder-etage te sparen, zodat ook die verder spontaan kan doorgroeien. Als er toch aangeplant moet worden, is het raadzaam om uitsluitend autochtoon plantgoed te gebruiken. Natuurlijke bosontwikkeling kan, uiteraard op die plekken in het landschap waar het past, op een veel ruimere schaal worden toegepast.



Populieren en berken zijn dominant, maar ook veel andere soorten zijn aanwezig

Laat inheemse planten toe in je tuin

De Steltkruis lente 2023

In dit artikeltje ga ik een poging doen u te stimuleren meer inheemse planten in uw tuin toe te laten. Daar hoeft u eigenlijk helemaal niet zoveel voor te doen. Als u uw tuin met rust laat en het "onkruid" niet regelmatig verwijdert dan gaat dat voor een aantal soorten vanzelf. Tja, wat is "onkruid", daar kun je lang over discussiëren, dat ga ik hier niet doen, iedereen ervaart dat anders.

Overal hoor je de kreet biodiversiteit, zeg maar soortenrijkdom. We weten met zijn allen dat het daar niet goed mee gaat door allerlei redenen. Hoog tijd om daar actief zelf iets aan te gaan doen in uw eigen tuin. Grote of kleine tuin dat maakt niet uit, alle beetjes helpen. Alle tuintjes tezamen vormen een gigantisch groot oppervlak. Veel daarvan is helaas voor het "gemak" ontdaan van groen en betegeld of voorzien van steenslag. Door onze tuinen groener te maken door het steen weg te halen en op de vrijgekomen plaatsen inheemse planten of struiken in te planten en de tuin vooral ook een beetje rommeliger te laten kan er al snel winst geboekt worden.

Tijd om het over de inheemse planten te gaan hebben. Door deze in uw tuin te plaatsen doet u heel veel soortgroepen, zoals bijen, hommels, zweefvliegen, dagvlinders, nachtvinders, libellen en nog veel meer een groot plezier.

Hier een beperkt lijstje van enkele planten en struiken die ik in mijn kleine tuin heb staan:

Smeewortel, Maarts viooltje, Gestreepte dovenetel, Veldereprijs, Gewone hoornbloem, Hopklaver, Kleine klaver, Gewoon biggenkruid, Madeliefje, Lijsterbes, Vroegeling, Kleine veldkers, Hazelaar, Meidoorn, Muurfijnstraal, Muurleeuwenbek, Paardenbloem,

Canadese fijnstraal, Wilde cichorei, Grote kaardenbol, Vingerhoedskruid, Teunisbloem, Vrouwenmantel, Beemdkroon, Robertskruid, Knoopkruid, Scherpe boterbloem, Vogelmuur, Hondsdraf, IJzerhard, Zwarte toorts, Heelblaadjes, Gele lis, Watermunt, Klimop, Klein hoefblad, Kleefkruid, Smalle weegbree, Zeepkruid, Margriet, Look-zonder-look, Gulden sleutelbloem en Duizendblad.

Veel inheemse planten zijn 2-jarig en zaaien zich eenvoudig uit. Voorbeelden daarvan zijn; Grote kaardenbol, Vingerhoedskruid, Zwarte toorts en Koningskaars. Zelf verzamel ik de zaailingen die niet op de juiste plaats staan en laat ze op een handige plaats overwinteren om ze in het voorjaar op die plaats uit te planten waar ik ze dat jaar graag wil hebben. Dit is niet

noodzakelijk maar op die manier kun je het wel een beetje sturen.



Exoot of inheems?

Om dit te controleren kunt u dit eenvoudig onderstaande QR-code te scannen of via de link <https://www.floron.nl/tuinernietin>



Korte beschrijving van enkele inheemse planten



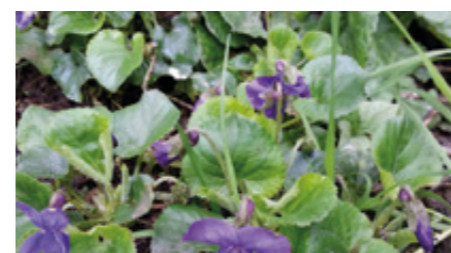
Madeliefje. Foto Bert van Broekhoven

Madeliefje: Als u een grasveldje heeft, komen ze vanzelf tevoorschijn. Steek ze niet uit en laat er eens een paar staan.



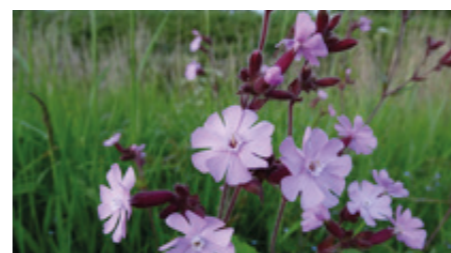
Paardenbloem. Foto Ria van Minnen

Paardenbloem: Deze komt vanzelf in uw tuin en is goed voor hommels, bijen en zweefvliegen. Als u er niet te veel wilt hebben gewoon tijdig de uitgebloeide bloemen weghalen.



Maarts viooltje. Foto Bert van Broekhoven

Maarts viooltje: Leuk klein plantje dat zich eenvoudig vermeerderd als het aanwezig is. Bloeit lekker vroeg in het voorjaar al en is belangrijk voor de 1e insecten in het vroege voorjaar.



Dagkoekoeksbloem. Foto Bert van Broekhoven

Dagkoekoeksbloem: Goede plant voor vlinders, de Kolibrievlinder zie ik hier elk

jaar op. Bloeit langdurig en als u ze kort knipt na de bloei bloeien ze later in het jaar nog eens.



Muurleeuwenbek. Foto Bert van Broekhoven

Muurleeuwenbek: Leuk klein plantje dat zich eenvoudig vermeerderd op een droge zonnige plaats. Bloeit langdurig het gehele jaar door.



Wilde cichorei. Foto Bert van Broekhoven

Wilde cichorei: Hoog opgaande vaste plant die elk jaar weer terugkomt. Heeft prachtige lichtblauwe bloemen. De zaden zijn geliefd bij Huismus en Groenling.



Beemdkroon. Foto Bert van Broekhoven

Beemdkroon: Deze prachtige plant trekt veel bijen, vlinders en zweefvliegen aan. Vooral tronkenbijen die in mijn bijenhotel nestelen zijn hier veelvuldig op te vinden. Wordt in een voedselrijke tuin wel een stuk hoger dan in het veld en heeft wat ondersteuning nodig.



Grote kaardenbol. Foto Ria van Minnen

Grote kaardenbol: Als u die eenmaal in uw tuin heeft geplaatst dan zaait deze mooie hoge plant zich gemakkelijk uit. De nieuwe jonge planten bloeien het volgende jaar. Als ze in bloei staan zijn ze erg in trek bij diverse insectensoorten. De zaden zijn geliefd bij Putters. De gedroogde bloeiaren kunt u gebruiken in bloemstukken.



Klimop. Foto Bert van Broekhoven

Klimop: Deze plant is zeer waardevol omdat ze tot ver in november bloeit en daardoor belangrijk is voor de voedselvoorziening van vele insecten zoals bijen, vliegen en vlinders. Hoort eigenlijk in elke tuin een plekje te krijgen.



Smeerwortel. Foto Ria van Minnen

Gewone smeerwortel: Bloeit het hele jaar door en trekt veel hommels en bijen. Muizen klimmen erin om de zaden op te peuzelen. Overal te vinden, een zeer algemene plant.



Gulden sleutelbloem. Foto Bert van Broekhoven

Gulden sleutelbloem: Mooie voorjaarsbloei, trekt ook Kolibrievlinders, zie hierboven.



Watermunt. Foto Bert van Broekhoven

Watermunt: Fijne tuinplant, woekert wat, dus goed bijhouden. Bloeit erg mooi en trekt diverse soorten vlinders aan, ook het Landkaartje, zie hierboven. U kunt er lekkere thee van zetten.

Opgepast voor woekeraars

Voor enkele inheemse soorten moet ik u waarschuwen, ze woekeren. Als ze eenmaal aanwezig zijn dan zijn ze lastig weer weg te krijgen omdat deze soorten het uitermate goed zullen doen. Ik heb het dan o.a. over Smeerwortel, Kleefkruid, Hondsdraf, Smalle weegbree, Hopklaver, Zeepkruid en Watermunt. Deze soorten zult u in toom moeten houden.

Eenvoudige tuintips

Als afsluiting nog enkele tips om heel eenvoudig nog meer leven in uw tuin te krijgen:

Plaats op een veilige plaats enkele schalen met water dat u regelmatig ververs. Vogels zullen die schalen gaan gebruiken om een bad te nemen en zullen tijdens perioden van droogte regelmatig komen drinken.

Laat uitgebloeide bloeiaren van planten ook staan tot het voorjaar zodat allerlei diertjes daar in de winter een schuilplaats in kunnen vinden. Zaden van uitgebloeide planten zoals Zonnebloemen, Zonnehoed, Knoopkruid en Wilde cichorei zijn prima voedsel voor allerlei tuinvogels zoals Groenlingen, Vinken, Mussen, Putters en Sijsjes.

Door het afgefallen blad van de bomen terug te geven aan uw eigen tuin door het tussen de struiken en de andere aanwezige begroeiing te verdelen vormt u een mooie beschermende bodemlaag waar allerlei bodemdiertjes in zullen overwinteren. Daar zijn Merel, Roodborst, Winterkoning en Heggemus u ook weer dankbaar voor want deze scharrelaars vinden daarin voedsel om de winter door te kunnen komen. Het blad verteert langzaam en zal uw bodem gaan verbeteren.

Plaats een compostbak om uw tuinafval te composteren en als compost terug te geven aan uw tuin.

Plaats enkele regentonnen zodat u aan waterberging doet en gelijk water hebt voor droge perioden.

Afsluitend wil ik u veel succes wensen bij uw acties in uw tuin, u zult zien dat het werkt. Gaandeweg zult u nog meer van uw tuin kunnen gaan genieten.

Win-win: u meer genot, de natuur meer ruimte.

De Verdwaalgast

eter tekst

Op zoek naar stille, verlaten plekjes. Een bankje, uitzichtpunt of rustpunt. En vooral: ergens middenin de natuur. Om je te verwonderen en stil te staan. Vandaag: tot in het noordelijkste puntje.

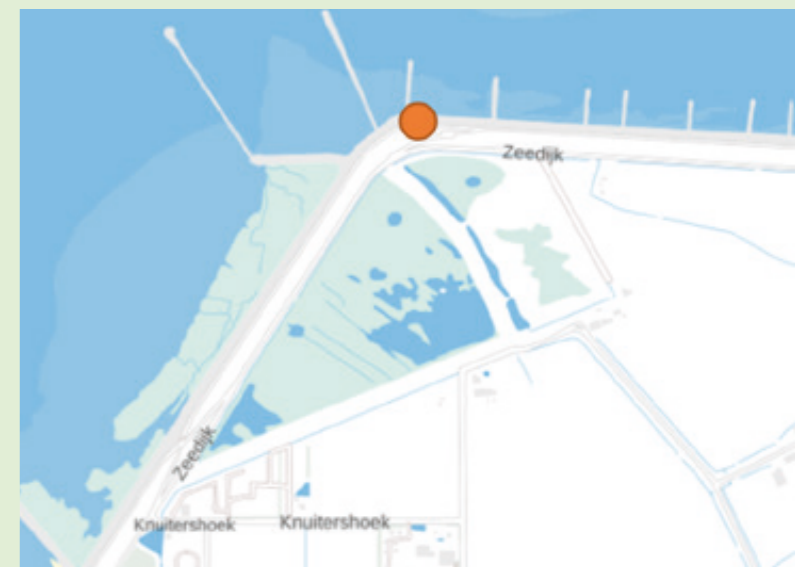
Je valt hier bijna van de kaart af. Wil je nog meer naar het noorden dan zul je moeten ploeteren door modder en vooral goed moeten kunnen zwemmen. Dit hier is het noordelijkste puntje van Zeeuws-Vlaanderen. Ik sta hier op de dijk van de Molenpolder bij Knuitershoek aan de rand van de Westerschelde.

Als je op pad wilt om vooral stilzwijgend van de natuur te genieten kies je voor de hele vroege of juist de late uurtjes van de dag. Maar hier laten we ons niet leiden door de zon, maar door de maan. We richten ons vooral op het ritme van het getij. De zo wonderlijke cyclus van 2x daags vloed en eb en daar bovenop nog eens 2x maandelijks een springtij. Links van ons ligt het Gat van Ossense. Rechts de Schaar van Ossense en recht voor ons de Plaat van Ossense.

Een zeehond steekt zijn neus boven water. Vijf grauwe ganzen vliegen met wat moeite laag tegen de wind in. Een wulp laat zijn altijd wat melancholische jodelroep horen. Een groepje smienten twijfelt tussen het beschutte binnendijkse of het veilige buitendijkse. En natuurlijk is er scheepvaart, af en aan. Grote kolossen van over heel de wereld en daartussen in het niet vallende binnenvaartschepen. Ze kunnen ook groen zijn die boten zoals de 'Scheldt River', een baggerschip uit Antwerpen.

Zonder enige twijfel ligt hier voor mij het belangrijkste natuurgebied uit de wijde omgeving: de Westerschelde. Een estuarium waar het zoete water van rivier de Schelde zich vermengt met het zoute water uit de Noordzee. Het gebied is een slordige 35.000 ha groot, waaronder zo'n 10.000 ha intergetijdengebied. Een van mijn favoriete woorden omdat het zo mooi zegt wat hier nu de essentie is. De bodem die bij hoog water onder water staat en bij laag water droog ligt. Tussen de getijden in dus. De getijslag bedraagt op deze plaats in de Westerschelde gemiddeld 3,5 meter, dat bij springtij oploopt tot meer dan 5 meter. De bodem van het estuarium is bijzonder rijk. Misschien niet zozeer aan soorten als wel aan biomassa. Dus letterlijk heel veel gewichtige natuur hier. Kiezelscherven op het slik waar de bergeenden verzot op zijn. In en op het slik allerlei wormpjes, vlokreeftjes, garnaltjes, krabbetjes, slakjes. Voor ieder wat wils. Daarom prikt de wulp zijn neus zo diep in de modder en rennen tureluur, rosse grutto of bontbekplevier over het zand achter al dat klein springerig spul aan.

Het hele jaar door is hier van alles te genieten. Los van het immer spectaculaire uitzicht, de luchten of de lichten. Hoor



in maart de zwartkopmeeuwen klagend overvliegen. Let in april op de eerste boerenzwaluw of een overtrekkende purperreiger. Kijk uit in mei of juni naar langs fladderende kaasjeskruidkoppes en in juli naar koninginnenpages of oranje luzernevlinders. Maar let vooral in juli en augustus op de eerste steltlopers uit het hoge noorden. Ze komen zich hier tegoed doen aan al die biomassa van het intergetijdengebied. Even opvetten voor ze doorvliegen naar hun overwinteringsgebieden ten zuiden van de Sahara. Er zitten regenwulpen tussen, zwarte ruiters en misschien, met heel veel geluk zelfs wel een krombekstrandloper.

Late Visdieven op de Westerschelde

ert... en ...

De 1e Visdieven zag ik vorig jaar op 11 april, dat is vrij normaal. In 2021 was dat op 9 april en in 2020 10 april. Vorig jaar viel het mij op dat in het najaar langer en meer Visdieven op de Westerschelde aanwezig waren dan gebruikelijk. Tijdens de trektellingen die ik doe op telpost Margarethapolder ben ik er dit jaar extra op gaan letten. Vorig jaar hebben het broedeilandje diverse Visdieven succesvol gebroed. Ze kwamen de jongen op het eilandje tot de 1e week van september voeren. Op 6 september 2021 zag ik mijn laatste Visdief voor 2021. In '22 bleven ze veel langer.



11 rustende Visdieven 15-10-2022

2022 was een bijzonder jaar

We hadden een warme lange zomer met lange droge perioden. Heel veel waterpartijen waren zelfs volledig opgedroogd, dat had ik in tijden niet gezien. Ook de vogelgriep maakte het voor de vogels dat jaar extra moeilijk. U zult het zelf zeker ook gezien hebben of hebben gehoord via de media.

Het broedeilandje bleef deze ellende niet bespaard. Diverse keren zijn er tientallen dode vogels geruimd. Met name de Visdieven kregen zware klappen. Geen enkele Visdief heeft dat jaar succesvol gebroed en jongen grootgebracht. Wel hebben 60-75 Visdieven een broedpoging gedaan. We hebben enkele kleine jongen gezien die net uit het ei waren gekropen, maar precies op dat moment sloeg de vogelgriep keihard toe. Vele Visdieven stierven op het broedeilandje of op het slikrandje van het schiereilandje niet ver daar vandaan. De rest van de kolonie is toen vertrokken en heeft zeer waarschijnlijk op het ponton in de buitenhaven van Terneuzen een 2e broedpoging gedaan. Op het broedeilandje was toen ook een melanistische Visdief aanwezig die we ook niet meer zagen. We vreesden dat die ook was bezweken. Enkele weken later kregen we gelukkig het bericht dat deze vogel bij het ponton weer was gezien. Op 3 September hebben we deze vogel nog bij de telpost gezien, het leek erop dat hij of zij afscheid van ons kwam nemen voor het vertrek naar het warme zuiden ;-)



Links normale Visdief rechts de melanistische

De achterblijvers

Tijdens de trektellingen op de telpost zagen we tot ver in september nog veel foeragerende Visdieven midden op de Westerschelde. We schatten dat aantal op 100-150. Veel meer dan in andere jaren. Vanaf half september ben ik bijna dagelijks enkele rustplaatsen gaan bekijken in de buurt van de Margarethapolder. Visdieven rusten meestal bij hoog- en laagwater, dus dat is het beste moment om ze te vinden. Op 15 oktober waren er nog minstens 11 aanwezig.

Vanaf 16 oktober waren er nog slechts 5 aanwezig. Vanaf de 18e nog slechts 2, 1 adulte in winterkleed en een jong van dit jaar in 1e winterkleed. De rest was inmiddels vertrokken. Op 4-11 hebben we beide tegelijkertijd voor het laatst gezien bij de Margarethapolder.

Superlate Visdief in december

Tijdens een vroege ochtendronde met de fiets langs de Westerscheldedijk vanuit Terneuzen richting het Paulinaschor zag ik op 2-12 een gezonde foeragerende Visdief ter hoogte van Dow. Dit was de laatste voor onze regio tot dan toe ooit.

Op 16 december is er mogelijk ook nog 1 Visdief gezien bij de sluisen van Terneuzen. Hiervan zijn helaas geen foto's beschikbaar.

Landelijk ook bijzonder

Visdieven in december zijn landelijk ook uitzonderlijk. Op waarneming.nl zijn er in totaal 75 waarnemingen geregistreerd die naar schatting 20-30 verschillende individuen betreffen en bijna allemaal langs de kustlijn zijn gezien. De meeste in de laatste 3 jaren. Of dit wel of niet met de klimaatveranderingen te maken heeft durf ik niet te beweren, maar opvallend is het wel. Komend najaar ben ik van plan dit nog eens goed op te gaan volgen, wellicht dat oktober, november en december waarnemingen van de Visdief steeds gewoner gaan worden.



Rustende Visdieven 15-10-2022



Jonge Visdief vissend 30-10-2022



Adulte en jonge Visdief 4-11-2022

Overzicht waarnemingen Visdieven in onze regio vanaf eind september 2022

Datum	Aantal	Locatie
22-9-2022	23	Margarethapolder
25-9-2022	45	Margarethapolder
30-9-2022	15	Margarethapolder
2-10-2022	7	Margarethapolder
9-10-2022	7	Margarethapolder
12-10-2022	2	Margarethapolder
14-10-2022	2	Margarethapolder
15-10-2022	11	Margarethapolder
16-10-2022	5	Margarethapolder
18 t/m 25-10-2022	1	Margarethapolder
27-10 t/m 4-11-2022	2	Margarethapolder
5-11 t/m 8-11-2022	1	Margarethapolder
2-12-2022	1	Westerscheldetijd DOW



Foeragerende Visdief Dow 2-12-2022

Bijzondere waarnemingen en weetjes

Deze rubriek biedt ruimte voor korte bijdragen en anekdotes over leuke, opvallende, zeldzame of bijzondere waarnemingen die in de voorafgaande periode zijn gedaan. Als u een bijdrage wilt leveren kunt u die, vergezeld van een passende foto, sturen naar redactie@steltkluut.nl

Geschubde inktzwam (*Coprinus comatus*) en Grote kale inktzwam (*Coprinopsis atramentaria*)

Hierin zijn er twee stekels te zien

Iedereen kent ze wel: inktzwammen. Wanneer deze paddenstoelen volgroeid zijn, gaan ze geleidelijk over in een zwarte, vloeibare vorm, waarin hun sporen zitten. Met die inkt kan je ook echt tekenen of schrijven. Veel paddenstoelen zijn 'opruimers'. Ze leven van verzwakte of dode organismen en hebben een belangrijke plek in het ecosysteem: ze breken organisch materiaal af en zetten die om in voedingsstoffen voor de natuur. Het is logisch dat je vooral in het najaar paddenstoelen ziet, wanneer de bladeren vallen. De foto's werden genomen in december, maar vanaf mei zijn de eerste Geschubde inktzwammen al weer te vinden in het veld. Ze hebben een voorkeur voor pas omgewerkte grond van akkers en staan verder in weilanden, parken en wegbermen.

De **Geschubde inktzwam** is een van onze minst kieskeurige en dus meest algemene paddenstoelen. Wetenschappers ontdekten vrij recent dat deze zwam niet alleen leeft van organisch materiaal, maar daarnaast ook een actieve jager is, die graag nematoden verschalkt! Nematoden zijn minuscule wormpjes die massaal in de bodem aanwezig zijn. Er bestaan vele soorten. Sommige nematoden eten van levende planten(wortels), andere leven weer van dood materiaal en er zijn ook nematoden die van schimmels leven. Om de nematoden te vangen gebruikt de inktzwam z'n zwamdraden waarop zich een soort stekelige balletjes vormen. Nematoden die daarmee in aanraking komen, raken gewond en vervolgens scheidt de zwam gifstofjes af die de nematoden verlammen of doden. Daarna dringen zwamdraden de nematode binnen en verteren in enkele dagen z'n inhoud. Zo komt deze paddenstoel in voedselarme milieus ook aan voldoende voedingsstoffen.

Een jonge Geschubde inktzwam is trouwens eetbaar voor de mens, zolang er nog geen vervloeiing of verkleuring optreedt. Let wel op dat je niet per ongeluk een **Grote kale inktzwam** eet, die er in jonge staat een klein beetje op lijkt (hoewel dat misschien nog meevalt; zie foto 2. Vooraan staat een groepje Grote kale, en achteraan een Geschubde inktzwam). Als je deze paddenstoel nuttigt in combinatie met ook maar een klein beetje alcohol (tot twee dagen voor of na consumptie) word je gegarandeerd flink ziek! Dat komt doordat deze zwammen de stof coprine bevatten, die de normale verbranding van alcohol

in het bloed tegengaat, zodat er een giftige opeenhoping van het afbraakproduct van alcohol in de lever ontstaat. De symptomen lijken wat op het onaangename effect van het medicijn Disulfiram, dat gebruikt wordt om alcoholverslaafden van hun verslaving af te helpen...



Geschubde inktzwam



Geschubde en Grote kale inktzwam

De Gaasvlieg een tuinhulpje en ontsnappingskunstenaar

In dit artikel zijn er twee stekels te zien

In Nederland leven zo'n 20 soorten gaasvliegen van de familie Chrysopidae, waarvan het goudoogje en de gewone gaasvlieg het algemeenst zijn. Net als de kameleon kan de gaasvlieg van kleur veranderen. In de zomer zijn de meeste soorten groen tot blauwig gekleurd, maar als de temperatuur zakt worden ze bruin. Daarmee zijn ze meteen goed gecamoufleerd in de winter wanneer ze zich verschuilen in bladerhopen, tussen takken of ergens in een kiertje in de muur. Gaasvliegen zijn uiterst nuttige beestjes in de tuin. Hun larven, die ook wel bladluisleeuwen genoemd worden, schrokken wel 500 bladluizen op, voordat ze zich verpoppen tot een gaasvlieg. De eitjes van de gaasvliegen zijn uniek. Ze staan op steeltjes als een soort minipaddenstoelen en daarom werd lang gedacht dat het schimmels waren. Gaasvliegen zijn ondanks hun mooie vleugels slechte vliegers. Ze fladderen maar wat. Om roofdieren te vermijden zijn gaasvliegen

vooral 's nachts actief. Een van hun vijanden is dan de vleermuis. Net als sommige andere insecten hebben gaasvliegen gehoororganen op hun lichaam die de ultrasone geluiden van vleermuizen kunnen waarnemen. Als een gaasvlieg een jagende vleermuis opmerkt, zal hij zijn vleugels tegen elkaar houden en zich uit de lucht laten vallen. Gaasvliegen zijn een van de weinige insecten die uit een spinnenweb kunnen ontsnappen. Het zijn lichtgewicht insecten en dat werkt in hun voordeel, want daardoor veroorzaakt hun lijfje weinig trillingen in het web. Als een gaasvlieg vastzit in een web, bijt hij de spinseldraden door die aan de poten, het lichaam en de antennes kleven. De vele kleine haartjes op de vleugels voorkomen dat de vleugels zelf in contact komen met het web. Het spindel glijdt na verloop van tijd van de haartjes, zodat de gaasvlieg uit het web valt.



Oranje pygmaschildwants

Oranje pygmaschildwants

In dit artikel zijn er twee stekels te zien

De oranje pygmaschildwants is een kleine, oranje schildwants die vooral 's nachts actief is. Het insect heeft een lichaam dat de ultrasone geluiden van vleermuizen kan waarnemen. Het insect is een van de weinige insecten die uit een spinnenweb kunnen ontsnappen. Het insect heeft een lichtgewicht lichaam, wat het voordeel is, want daardoor veroorzaakt het lijfje weinig trillingen in het web. Het insect bijt de spinseldraden door die aan de poten, het lichaam en de antennes kleven. De vele kleine haartjes op de vleugels voorkomen dat de vleugels zelf in contact komen met het web. Het spindel glijdt na verloop van tijd van de haartjes, zodat de gaasvlieg uit het web valt.



Gewone gaasvlieg

Boekentip: De tuinjungle “Maak van je tuin een natuurreservaat”

Steltklokke et eekhoorn

“Ecologen en entomologen is het slecht gelukt om het vitale belang van insecten duidelijk uit te leggen aan het publiek,” schreef Dave Goulson eens.

De hoogleraar biologie, gespecialiseerd in hommels, betreurt het dat bedreigde dieren als panda's op veel publieke belangstelling kunnen rekenen, maar dat de schrikbarende daling van insecten (ongeveer 70% in de laatste drie decennia) mensen minder lijkt te raken, terwijl we uiteindelijk afhankelijk van ze zijn voor onze voedselzekerheid. Zelf probeert Dave Goulson de belangstelling voor insecten te vergroten door boeiende boeken te schrijven over het leven van insecten, de oorzaken van hun schrikbarende achteruitgang en wat we kunnen doen om ze te behouden.

De ondertitel van De Tuinjungle luidt niet voor niets: “Tuinieren om de wereld te redden.” Dave Goulson stelt dat de grootschalige landbouw met het veelvuldig gebruik van bestrijdingsmiddelen de hoofdoorzaak is van de sterke afname van insecten. Tuinen kunnen als gevolg daarvan een soort ‘veilige haven’ zijn voor insecten en daardoor bijdragen aan hun behoud. Zo bleek uit onderzoek dat hommelnesten tegenwoordig veel sneller groeien in tuinen aan de rand van de stad, dan op het platteland en dat daar bovendien meer nesten zijn dan op het platteland. Het eerste hoofdstuk van De tuinjungle gaat over planten, omdat daar volgens de schrijver ‘alles mee begint’. De planten die we in onze tuin laten groeien hebben grote invloed op de insecten die zich er vestigen of op bezoek komen en dat is weer van invloed op het beschikbare voedsel voor vogels, vliegmuizen, spitsmuizen en roofachtige insecten als libellen.

Verwacht geen kant en klaar tuinontwerp in De tuinjungle. Wel geeft de schrijver ideeën voor praktische maatregelen om de biodiversiteit in

een tuin te vergroten en geeft hij een lijst met zijn favoriete bestuivers en bessen dragende struiken. Daarnaast raadt hij aan om vooral kritisch te zijn bij de aanschaf van groen. Zaai het liefst zelf, stek bij vrienden die geen bestrijdingsmiddelen gebruiken en laat je in tuincentra vooral niet verleiden (zoals hij zelf ook ooit deed) door bordjes met bijvoorbeeld een afbeelding van een hommeltje bij een prachtig bloeiende plant. Tuincentra willen zo de klanten doen geloven dat ze door de aanschaf van deze plant een bijdrage leveren aan het behoud van hommels, bijen enz. Goulson liet dit in Engeland onderzoeken en ontdekte dat het tegenovergestelde meestal het geval is. Planten die als bij-vriendelijk worden verkocht, blijken vaak bomvol schadelijke bestrijdingsmiddelen te zitten.

Een groot deel van De Tuinjungle is gewijd aan het verrassende leven van de insecten die dagelijks om ons heen leven en hun onderlinge relaties. Zo vertelt Goulson bijvoorbeeld dat de rupsen van het boom- en icarusblauwtje een speciale klier op hun rug hebben die een zoete vloeistof uitscheidt, die lijkt op de honingdauw die luizen afscheiden na hun maaltijd. Deze ‘truc’ zorgt ervoor dat zij, net als luizen, door mieren worden beschermd tegen roofinsecten. Honingdauw is namelijk de belangrijkste voedselbron voor mieren. De Tuinjungle is een boeiend boek en leert de lezer veel over insecten en de noodzaak ze te beschermen. Dat geldt overigens ook voor de andere boeken van deze schrijver, zoals Stille aarde en Geroezemoes in het gras.

Dave Goulson: De Tuinjungle; Maak van je tuin een natuurreservaat. Uitgeverij: Atlas Contact



Saeftinghe: Het eldorado voor de graszanger of waaiersaartrietzanger



Steltklokke et eekhoorn

Afgelopen najaar 2022 leek er aan de zonnige dagen soms geen einde te komen. Voor een aantal vogelsoorten heeft dit negatieve gevolgen gehad. De steeds zeldzamere groep van de steltlopers waaronder Kievit en grutto had door de droogte op de akkers en weilanden nauwelijks kansen om jongen voort te brengen.

Sommige zangvogelsoorten leken echter te profiteren. Een ervan is de graszanger, voorheen bekend onder de meer passende naam waaiersaartrietzanger.

Deze vogel is te herkennen aan zijn golvende ritmische zangvlucht, waarbij ze hun zang: “tziep-tziep-tziep” duidelijk laten horen. Hierbij spreiden ze het korte brede staartje uit als een waaiersaar. Vervolgens strijken ze dan laag neer in riet- of zeebiesvegetaties op de hogere delen van het schor. Soms zijn ze daarbij nauwelijks zichtbaar tegen de blauwe zomerluchten.

Op veel plaatsen te horen of te zien

Deze afgelopen zomer waren er extreem veel zangposten te horen in Saeftinghe. Ook in alle andere buitendijkse schorgebieden ten zuiden van de Westerschelde waren graszangers te horen, vooral langs de dijk, zoals o.a. bij het Paulinaschor, het Hellegatschor, de Molenpolder, het schor van Baalhoek, de Verdronken Zwarte Polder en het schor bij Hoofdplaat. Binnendijks waren ook volop zangposten, zoals o.a. bij de Braakman en de Margarethapolder, de Thomaespolder, de Grote Putting, de telpost Breskens en in de Karnemelkpolder bij Koewacht.

Topjaar 2022

De graszanger is al bekend als broedvogel in Saeftinghe sinds 1973.

Sindsdien is Saeftinghe een bolwerk voor de graszanger in Nederland. Een gebiedsdekkende broedvogelinventarisatie in Saeftinghe in 2014 leverde 14 territoria op tegen 54 in 2018. Voor 2021 zijn 53 territoria en voor 2022 zijn zelfs 77 territoria geregistreerd tijdens tellingen in Saeftinghe (zie grafiek). Dit is gebaseerd op eigen waarnemingen, waarnemingen van andere BMP tellers en LWT-tellers in Saeftinghe, aangevuld met enkele waarnemingen van waarneming.nl.

Een schatting van 95 vogels lijkt realistisch, gegeven het feit dat sommige delen niet geteld zijn en is mede gebaseerd op eerdere bekende territoria in enkele niet getelde delen.

Net als de Cetti's zanger lijkt de graszanger als zuidelijke soort, in Europa vooral bekend uit Spanje, Portugal en Frankrijk, aan een opmars bezig te zijn.

Graszangers kunnen tijdens een zangvlucht wel enkele honderden meters afleggen en kunnen een groot territorium hebben.

Als echter een vogel in een territorium van een andere vogel terecht komt, kunnen ze elkaar heel agressief najagen, waarbij de zang steeds luider klinkt totdat een van de vogels de aftocht blaast. Doordat de zingende vogels vaak sterk op elkaar reageren wordt het vaststellen van de territoria een stuk eenvoudiger.

Tijdens het inventariseren en het lokaliseren van territoria kwam ik erachter dat jaarlijks vaak nagenoeg dezelfde plaatsen als eerste weer bezet zijn door een territoriale graszanger.

Late waarnemingen

Tijdens tellingen in het najaar en zelfs ook in de winter merkte ik dat op deze bekende plaatsen heel vaak nog graszangers aanwezig zijn. Mogelijk blijven de overblijvende vogels hun territorium ook in de winter bezetten. Dit maakt een vogel ook een standvogel. Het bezetten van vaste winterterritoria is ook wel bekend van een vergelijkbare andere zuidelijke zangvogel, de Cetti's zanger.

Zo waren we op een "zomerse dag" op 13 november 2022, t-shirtweer, vertrokken voor een schortelling tijdens laagwater in Saeftinghe.

Samen met Dries, Mark en Stefaan hadden we al snel de eerste graszanger te pakken. Op nog geen 100 meter van de start van onze wandeling was een roepende graszanger te horen. Vaak maken ze een kort tjippend geluid ("pitpitpit"), een geluid wat je vaker moet horen om het te kunnen herkennen. Even later halverwege de Rijksdam hadden we in een keer drie vogels bij elkaar in beeld, nadat we vlak ervoor verrast werden door een jagende hermelijn. Een bijzondere ervaring, omdat je meestal

hooguit een enkele vogel al moeilijk in beeld krijgt.

Nog geen 5 minuten later zagen we in een rietplukje acht vogels vlak bij elkaar zitten. Af en toe vlogen sommige vogels fladderend even op, al biddend met uitgespreide staart met zwart-witte stippen boven het riet om dan neer te strijken. In totaal zagen we uiteindelijk elf vogels bij elkaar zitten, een nieuw record. Even later vlogen twee vogels hiervan verder oostwaarts.

Hier leek het alsof de vogels wel zoveel mogelijk bij elkaar bleven.

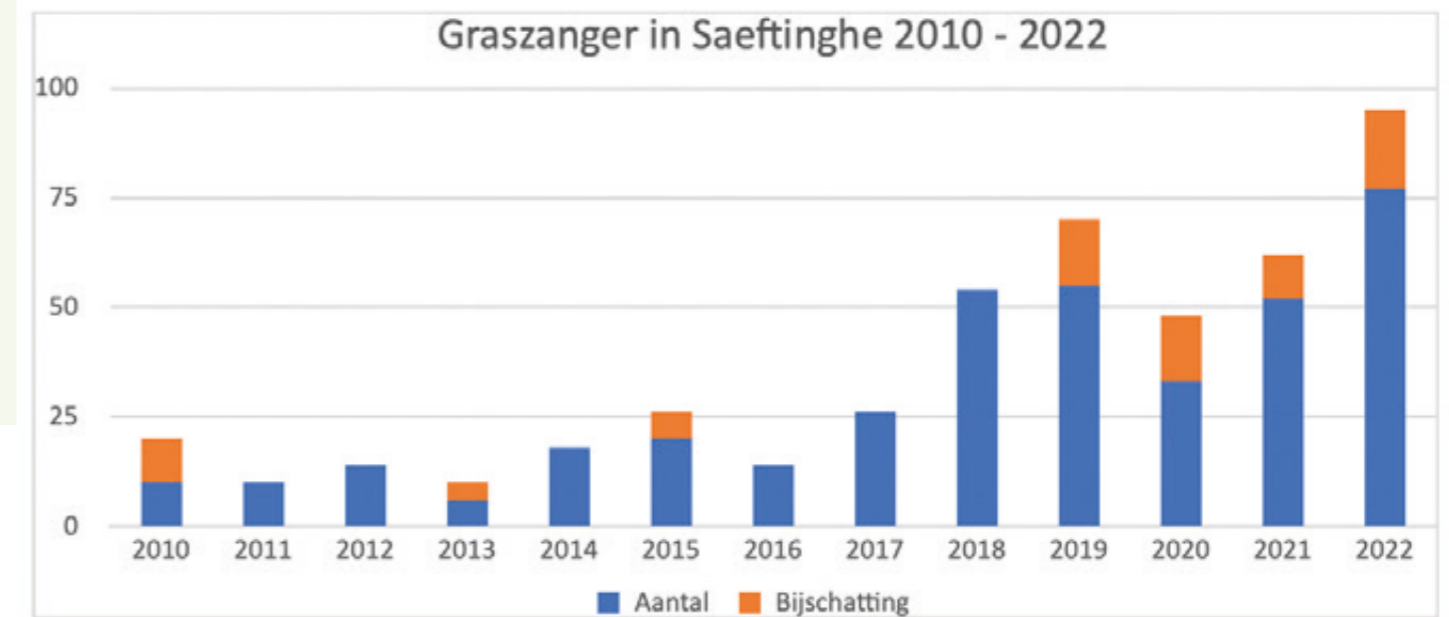
De plaatselijk aanwezige rietgorzen (vier) probeerden de vogels weg te jagen, maar dat liet een van de graszangers niet toe en ging achter een rietgors aan. Vermoedelijk waren het jonge vogels uit verschillende bekende territoria in de buurt, die aan het verzamelen waren. De vogel die de rietgors achterna joeg zou mogelijk een territoriale adulte vogel geweest kunnen zijn.

Dispersie van jonge graszangers is bekend uit de literatuur waarbij jonge vogels in groepen te zien zijn in het najaar, soms wel tot 100 exemplaren. Op het einde van de laagwatertelling in november hadden we uiteindelijk 31 graszangers geteld, waarbij overigens geen enkele meer zingend.

Opportunistische broeder

Het aantal zangposten van de graszanger neemt toe gedurende het broedseizoen en bereikt een maximum in juli en augustus.

Dit wordt mogelijk veroorzaakt doordat jonge vogels al zingen in hun eerste jaar en een territorium kunnen gaan bezetten.



Voor wat betreft de laatste 2 jaar is op basis van de waarnemingen berekend dat meer dan helft van de territoria vastgesteld wordt in de periode juli tot en met september (2021; 61% en 2022; 54 %). Dit is ook deels omdat sommige delen van het inventarisatiegebied pas later werden bezocht.

Verder is bekend dat er wel twee en soms drie broedsels per jaar zijn en van een geval is bekend dat er nog jonge vogels op nest gevoerd werden tot in de eerste week van oktober. Dit kan mede verklaren dat nog laat in het seizoen groepjes graszangers in de buurt van het nest gezien worden.

Late waarnemingen van zingende graszangers in Saeftinghe zijn bekend tot half oktober zoals: 1 zang op 13-10-2020; 2 zang op 06-10-2022; 1 zang op 16-10-2022.

Eerste zang

In het voorjaar is het de laatste jaren vaste prik om tijdens de eerste BMP inventarisaties in Saeftinghe in het vroege voorjaar de eerste graszangers volop te horen zingen: de vroegste eigen waarnemingen in Saeftinghe die te vermelden zijn: voor 2022: 1 kort zingend exemplaar op 05 februari en 1 zangpost op 13 maart.

2021: 1 zangpost op 30 maart
2020: 4 zangposten op 12 april
2019: 1 zangpost op 5 april
2018: 1 zangpost op 31 maart

Profijt van zachte winters

Interessant zijn in dit verband ook de volgende eigen winterwaarnemingen in Saeftinghe en het schor van Baalhoek van de twee afgelopen winters, veelal waarnemingen langs de dijk, net voorin het schor.

3 waarnemingen in november 2020
3 waarnemingen in december 2020
2 waarnemingen in januari 2021
2 waarnemingen in februari 2021, waarvan zelfs 1 vogel op 10 februari tijdens vorstperiode bij matige vorst en veel sneeuw midden in het schor.

7 waarnemingen in november 2021
3 waarnemingen in december 2021
7 waarnemingen in februari 2022

De waarnemingen dit jaar overtroffen al onzer verwachtingen. Hopelijk kunnen we dit broedseizoen weer genieten van deze artistieke luchtkunstenaar.

Een bedankje is op zijn plaats aan alle mede-waarnemers van de graszangers betreffende o.a. alle laagwater tellers in Saeftinghe en de BMP tellers Bas de Maat, Marc Buise, Stefaan Thiers en Mark Jeurissen.

Verder bedank ik Henk Castelijns voor het beschikbaar stellen van zijn gegevens van graszangers uit de databank van Saeftinghe en Marc van Bunderen voor het leveren van de prachtige foto's.

Literatuur

- **Castelijns H. 2022.** Graszanger. p 1155-1158 in Meininger P.L (redactie) Avifauna Zeelandica deel 2. Vogels, Vogelars en vogelonderzoek in Zeeland. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen
- **Zijlstra M., Dubbeldam W., Reeze H. 1978.** Broedgeval van de waaierstaarrietzanger *Cisticola Juncidis* in Nederland in *Limosa* 1978-2 p 69-73
- **Buise M. & Tombeur F.L.L. 1988.** Vogels tussen Zwin en Saeftinghe De avifauna van Zeeuws-Vlaanderen. Stichting Natuur -en Recreatieinformatie, Middelburg
- **Bergh van den L., Calle P., Castelijns W. 2018.** Broedvogelonderzoek in het Verdrongen land van Saeftinghe 2018. Stichting het Zeeuwse Landschap, Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut
- **Keller, V. Herrando, S., Vorisek, P. et al. 2020.** European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change European Bird Census Council & Lynx Edicions Barcelona.
- **Bouglouan, Nicole.** Zitting *Cisticola* in www.oiseaux-birds.com (www.oiseaux-birds.com/card-zitting-cisticola.html)





Takkelingen

Een jonge bosuil zit veilig in de boom. Foto Henk Castelijns

Steltkluut

De jongen van (roof)vogels die bijna uit gaan vliegen scharrelen vaak rond op takken vlakbij het nest. Bij roofvogels en uilen noemt men ze takkelingen.

Ze zijn prachtig met hun bijna compleet verenpak, met hier en daar nog een plukje dons. Sommige soorten doen dit vroeger dan anderen. Zo verlaten bijvoorbeeld uilen bijna altijd het nest voordat ze kunnen vliegen. Die scharrelen al rond als ze nog helemaal in donskleed zitten. Natuurlijk moeten ze nog veel leren en gaat er wel eens iets mis. Zo belanden ze dan soms op de grond. Dit kan ook roofvogels overkomen als ze bijvoorbeeld vlieg oefeningen op de rand van een nest doen en dan door de wind van het nest geblazen worden.

Zo'n jong beestje ziet er heel hulpeloos uit, maar is dat zeker niet. De meeste soorten klauteren terug naar het nest of in ieder geval terug op een tak niet te dicht bij de grond. Als mensen zo'n jonkie tegen komen denken ze vaak dat het zielig is en willen helpen. Heel begrijpelijk. Vaak wordt dan een dierenambulance gebeld of erger nog ze proberen kuikens zelf thuis groot te brengen (wat overigens verboden is). Heel goed bedoeld, maar voor de vogels is het beter dat niet te doen.

Ook op de grond of in de takken zullen de jongen bedelen om voedsel en normaal gesproken zullen de ouders gewoon voer komen brengen. Als ze dit niet doen kan dat betekenen dat er iets mis is met het jong of dat de ouders er niet meer zijn. Als dat zo is kun je overwegen om de dierenambulance in te schakelen. Wees er dan wel zeker van dat je niet te dichtbij geobserveerd hebt en jij dus niet de oorzaak bent van het wegblijven van de ouders. Bij uilen de volgende dag weer gaan kijken, want die worden in het donker gevoerd.

Afgelopen zomer werd een jonge boomvalk onder een nest gevonden en heel goed bedoeld via de dierenambulance naar de vogelopvang gebracht. Helaas dachten ze dat het een buizerd of een slechtvalk was. Hij kreeg wat muizen gevoerd

en daarmee hadden ze hem zeker groot gekregen. Gelukkig hoorden we er op tijd van en heeft Bas de Maat hem terug in het nest kunnen plaatsen (dank je wel nog Bas). De ouders waren binnen enkele minuten terug bij het nest, terwijl hij al 2 dagen uit de buurt van het nest was. Nog enkele dagen werd hij op het nest gevoerd en daarna hebben ze nog weken samen met het jong in de buurt gevlogen. Hier leerden ze hem jagen op libellen en vogels, wat het normale voedsel is. Dit hadden ze in de opvang nooit kunnen doen. Overigens, toen hij gevonden werd was ook opgevallen dat er verschillende kleine platgereden vogeltjes op de weg lagen. Dit waren dus prooien die de ouders gebracht hadden. Hij was dus zeker niet verlaten.

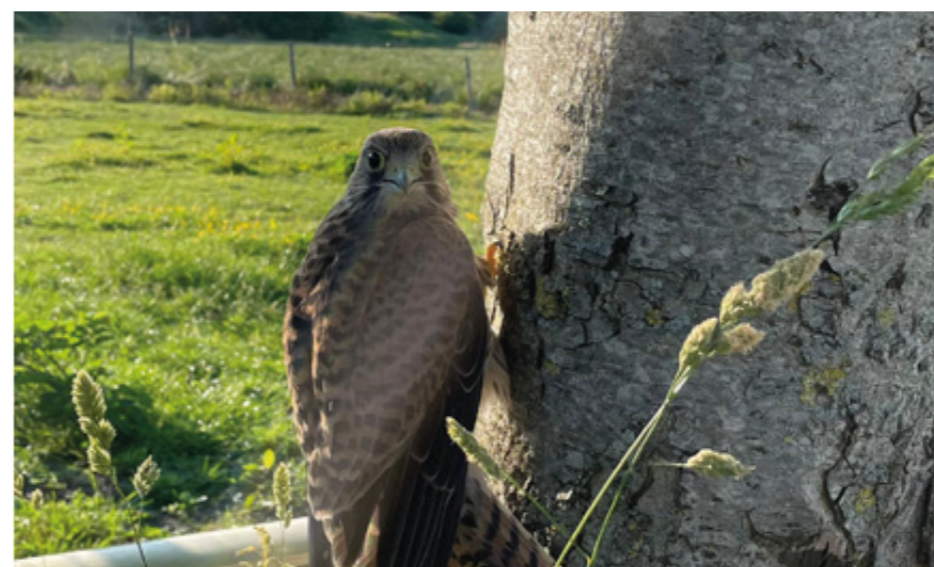
Beter was geweest i.p.v. de dierenambulance te bellen het jonkie op een veilige plaats in de buurt te zetten. Dat hoeft zeker niet het nest te zijn, maar een tak op veilige hoogte - buiten bereik van katten en dergelijke - is al prima. Je kunt vanaf een grote afstand in de gaten houden wat er gebeurt en je zult zien dat dat heel vaak goed afloopt. Mocht je dit voorjaar/zomer een jonge roofvogel zien zitten op de grond zet hem dan hoog. Van de ouders krijgen ze het goede voedsel en leren heel veel, wat in een asiel niet aangeleerd kan worden.

Nu lijkt het misschien dat ik tegen de dierenambulance en vogelopvang ben, maar dat is zeker niet het geval. Voor volgroeide (roof)vogels die (meestal door menselijke oorzaak) gewond of ziek zijn doen ze geweldig goed werk.

Hartelijke dank aan Henk Castelijns om dit stukje na te zien en aan te vullen. En ook aan Stan Cauwels voor het opvolgen van de boomvalken nadat ze herenigd waren.



De jonge boomvalk nadat die is teruggeplaatst op zijn nest. Foto Bas de Maat



Een jonge torenvalk klautert terug naar zijn nest. Foto Marit Rademakers



www.DeGroteVerleiding.nl

Ooit zo iets moois gezien?

DE GROTE VERLEIDING

een biologische supermarkt met de lekkerste, verste en gezondste producten, veelal uit de regio: We bezorgen de boodschappen wekelijks in heel Zeeland bij onze klanten aan de deur.

Paviljoen 't Schor Paal

Restaurant Paviljoen 't Schor
Havenstraat 54 • NL - 4569 TL PAAL

Danny en Christien Buijsrogge

0031 6 25 38 22 77

paviljoen@tschor.nl • www.tschor.nl



de Bierkreek

BIOLOGISCHE ROZENKWEKERIJ

Adverteren? info@steltkluut.nl

KORTE BERICHTEN

UITNODIGING VOORJAARSVERGADERING DINSDAG 11 APRIL

Het bestuur nodigt alle leden van De Steltkluut uit voor de Algemene Ledenvergadering op dinsdag 11 april om 19.30u.

Locatie: Edvard Grieghof 113 Terneuzen

Graag bij deelname aanmelden via info@steltkluut.nl zodat de vergaderstukken toegestuurd kunnen worden.

DE AGENDA:

- 1 Welkom
- 2 Mededelingen bestuur
- 3 Jaarrekening 2022
- 4 Kascommissie
- 5 Nieuwe mogelijkheden voor de roofvogelwerkgroep met subsidie van PBCF

Pauze

- 6 Mededelingen werkgroepen
- 7 Actualisatie beleidsplan en speerpunten
- 8 Rondvraag



Broedplateaus langs weiland. Foto Jacob Jan de Vries

Helpers gezocht voor het Jaar van de Scholekster

Steltkluut lente 2023

Bij hoog water zitten langs de Westerschelde soms grote groepen Scholeksters, een prachtig gezicht. Maar schijn bedriegt want met de Scholekster gaat het niet goed in Nederland. Het broedsucces is te laag en de populatie vergrijsst. Sinds 1990 neemt het totale aantal af met maar liefst 5% per jaar. Daarom heeft Sovon 2023 uitgeroepen tot het jaar van de Scholekster. Door grondig onderzoek wordt hopelijk duidelijk welke maatregelen zouden kunnen helpen om de negatieve trend om te buigen.



Detailfoto broedplateau. Foto Jacob Jan de Vries



Scholekster op nest veilig achter gaas. Foto Bert van Broekhoven

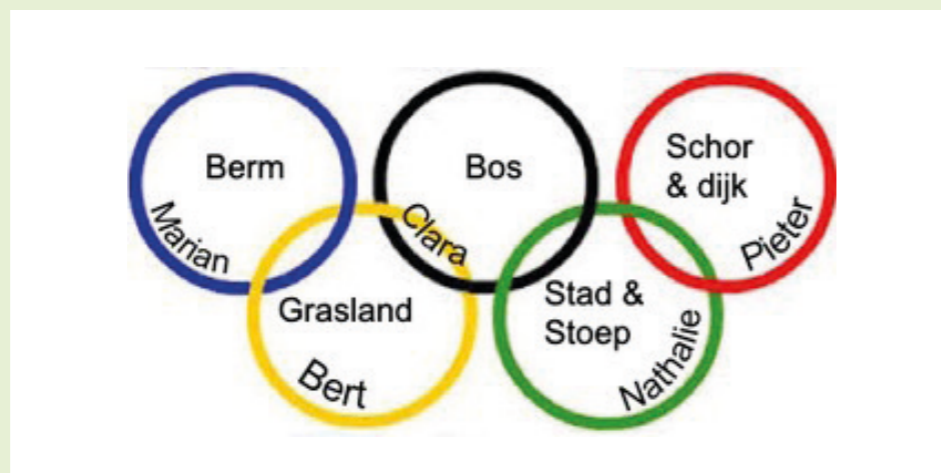
Ook de Provincie Zeeland besteedt dit jaar aandacht aan de Scholekster, in het kader van het soortenbeleid. In heel Zeeland worden er projecten opgestart en in het gebied van De Steltkluut hoopt men het broedsucces te verbeteren door zogenoemde broedtafels te plaatsen op landbouwgrond (zie foto). Hierbij moet je denken aan de broedplekken die je ziet als je de Sluiskiltunnel uit rijdt aan de oostzijde. In het noorden van het land wordt deze maatregel al met succes toegepast. Landbouwers zullen benaderd worden voor het plaatsen van broedtafels en er wordt hulp gezocht voor het monitoren.

De vogelwerkgroep van De Steltkluut blijft het broedsucces van Scholeksters opvolgen en hun nesten beschermen langs de Westerschelde. Maar extra hulp is hard nodig. Als je fietsend of wandelend mogelijke nestplaatsen ziet en dit door zou willen geven, help je al mee. Mocht je een traject regelmatig fietsen of wandelen dan scheelt dat ons veel tijd. Wil je helpen met het monitoren (en/of beschermen) van nesten langs de dijk of op broedtafels, stuur dan een e-mail naar Marian Sponselee, e-mail: spons022@planet.nl

Aanmelden Florastarter 50/50

Steltkluut lente 2023

Lijkt het je leuk om in 2023 minimaal 50 verschillende soorten planten te leren kennen, meld je dan aan voor Florastarter 50/50. Met enkele leden van de plantenwerkgroep zoeken we op 5 verschillende dagen en locaties naar 10 algemene soorten per keer. Zo leer je er uiteindelijk minstens 50 kennen. We organiseren dit voor beginnende plantenliefhebbers. De dagen en de globale locaties zijn bekend en kun je alvast reserveren in je agenda: Stad&Stoep te Terneuzen op 1 april van 10.00-12.00, Berm te Walsoorden op 24 april van 18.30 – 20.30, Bos te Axel op 30 mei van 19.00 – 21.00 uur, Grasland te Terneuzen op 12 juni van 19.00 -21.00, Schor&Dijk bij het Hellegatschor op 9 september van 14.00 – 16.00. Na aanmelding is het niet verplicht om alle dagen deel te nemen. Deelname is



bovendien gratis voor Steltkluut-leden. Voor niet Steltkluut-leden is de bijdrage 10 Euro.

Nadere info volgt na aanmelding.

Aanmelden kan door uw naam, Gsm-nummer en e-mailadres, Steltkluut lid ja\nee door te sturen naar: plantenwerkgroep@steltkluut.nl onder vermelding van "Deelmemer Florastarter 50/50"

Agenda



STELTKLUUT

Zaterdag 25 maart	Wandeling Groot Eiland
Dinsdag 4 april	Bestuursvergadering
Dinsdag 11 april	Algemene Ledenvergadering
Zaterdag 22 april	Wandeling Groot Eiland
Dinsdag 30 mei	Bestuursvergadering
Zondag 11 juni	Wandeling Pereboomsgat
Woensdag 14 juni	Wandeling Groot Eiland



INSECTEN

Zaterdag 25 maart	Wandeling Groot Eiland
Dinsdag 4 april	Bestuursvergadering



JEUGD

Zondag 26 maart	Overleven in de natuur
Zaterdag 13 mei	Strandstruintocht



LANDSCHAPSBEHEER

Zaterdag 1 april	Knotten
------------------	---------



PLANOLOGIE

Maandag 10 april	Planologievergadering
Maandag 12 juni	Planologievergadering



VOGELS

Zondag 12 maart	Laagwatertelling Saeftinghe
Zaterdag 25 maart	Hoogwatertelling Saeftinghe
Zondag 9 april	Laagwatertelling Saeftinghe
Donderdag 20 april	Vogelwerkgroepavond
Zaterdag 22 april	Hoogwatertelling Saeftinghe
Zaterdag 6 mei	Hoogwatertelling Saeftinghe
Donderdag 18 mei	Vogelwerkgroepavond
Zaterdag 3 juni	Hoogwatertelling Saeftinghe
Donderdag 15 juni	Vogelwerkgroepavond



PLANTEN

Zaterdag 1 april	Florastarter 1 'Stad & stoep'
Maandag 24 april	Florastarter 2 'Berm'
Dinsdag 30 mei	Florastarter 3 'Bos'
Maandag 12 juni	Florastarter 4 'Grasland'

Meer informatie over de geplande activiteiten en bijeenkomsten van de verschillende werkgroepen zijn in de online agenda te vinden, zie steltkluit.nl/agenda of raadpleeg de Steltkluit App.

Voor korte termijn initiatieven van de insecten-, planten- en vogelwerkgroep: sluit je aan bij de diverse Whatsapp groepen.



Dierenkliniek
Axel
0115-561488

Tuin aanleg • Onderhoud • Planten • Bomen rooien
Snoeiwerk • Stronken frezen • Haardhout



van der Maas
Groenbeheer

06 - 107 555 86 • vdmgroenbeheer@gmail.com

KELVIN
TERMINALS
CORRIE MACCOLL LIMITED

Adverteren? info@steltkluit.nl

Bloemen en namen

Toon Hagenaar (tekst & foto's)

'Opa,' zegt Mart. 'Waarom hebben planten van die vreemde namen?'

Opa kijkt op uit zijn boek. Mart weet dat opa niet gestoord wil worden. Zeker niet als hij leest.

'Over wie heb je het?' vraagt opa. 'Welke namen? Heb je het over Lars?'

'Nee,' zegt Mart. Tegelijk schudt hij zijn hoofd. Opa is er met zijn gedachten niet bij.

'Ik had het over bloemen, opa. Waarom die van die vreemde namen hebben?'

'Bedoel je de Latijnse naam?'

Mart kijkt zijn opa eventjes aan. Ineens begrijpt hij wat opa bedoelt.

'Zoals die roodtip die naar mij vernoemd is,' zegt hij. 'Nee, dat bedoel ik niet.'

'Wat bedoel je dan?'

'Nou,' zegt Mart. 'Ik bedoel meer een naam als herderstasje. Of kardinaalsmuts.'

Opa knikt. Nu begrijpt hij zijn kleinzoon beter. 'Sommige bloemen lijken ergens op,' zegt hij. 'Soms zegt het iets over de plant zelf.'

Mart krabt op zijn hoofd. Hij begrijpt het niet.

Opa staat op uit zijn stoel. Hij loopt de tuin in. 'Kom je?' vraagt hij aan Mart.

Dat wil Mart wel. Niets leukers dan samen met opa in de tuin. Opa heeft altijd verhalen. Grappige en serieuze. Dat weet Mart nooit van tevoren.

'Kijk!' zegt opa. Hij wijst naar een plantje. 'Dit hier is een geranium. Hij behoort tot de familie van de ooievaarsbek. Weet je waarom?'

Mart kijkt naar de plant. Ziet hij ergens een bek van een ooievaar? De bloem in ieder geval niet. Hij kijkt verder. Dit is niet zo gemakkelijk.

Mart knijpt zijn ogen samen. Hij kijkt tussen zijn wimpers door. Hij ziet iets. Het heeft een dolkachtige vorm. Het is lang. Mart wijst.

Opa knikt. 'Zowel de reigersbek als de geranium heeft dit. De uitgebloeide bloem lijkt op een snavel.'

Opa loopt verder. Hij wijst naar een bloem. 'En dit?' vraagt hij. 'Hoe denk je dat die heet?'

Mart hoeft niet lang na te denken. 'Hoedjeskruid.'

'Bijna goed,' zegt opa. 'Het is vingerhoedskruid.'

'Vingerhoed,' lacht Mart. Hij wist het. Opa houdt hem weer voor de gek. 'Vingerhoedjes bestaan niet.'

'Die bestaan wel,' zegt opa. 'Vroeger gebruikten we die bij het naaien.'

'Of om sokken te stoppen,' vult opa aan.

'Sokken stoppen,' zegt Mart. 'Wat is dat nu weer?'

'Ik zal het hem straks laten zien,' zegt opa.



'Deze twee planten lijken op iets,' zegt opa. 'Bij de kaardenbol ligt dat anders. Die werd vroeger gebruikt voor de wol.'

Mart kijkt naar zijn opa en oma. Oma knikt. Gelukkig. Mart wil niet dat zijn opa hem weer voor de gek houdt.

Oma vertelt: 'De uitgebloeide bollen werd langs de wol gehaald. Zo haalden ze het vuil eruit. De wol werd in één richting getrokken. Dat noemen we kaarden.'

'Dat heeft weer te maken met het Latijn,' zegt opa.

'Kaarden komt van het woord carduus. Dat eigenlijk distel betekent.'

Mart vindt het steeds leuker worden. Hij loopt door de tuin. Hij kijkt in het rond. Bij een plant met fijne blaadjes staat hij stil.

'En deze?' vraagt hij. 'Is hier ook iets bijzonders mee?'

Opa knikt. 'Dat is duizendblad. Zie je hoe fijn het blad is? Eén blad lijkt heel veel blaadjes te hebben. Misschien wel duizend. Vandaar de naam.'

Iets verderop ziet Mart een tomaat staan.

'En deze?'

'Kijk eens naar het bloemetje,' zegt opa.

Mart kijkt goed.

'Pluk er maar eentje van.'

Mart doet het heel voorzichtig.

'Deze is familie van een ander plantje,' zegt opa. Hij loopt verder de tuin in.

Mart loopt opa achterna. Hij kijkt opnieuw naar het bloemetje in zijn hand. Ziet hij er een die erop lijkt? Ineens ziet hij een klein plantje.

'Juist,' zegt opa. 'Dat is bitterzoet. Familie van de tomaat en de aardappel. Zijn bloemetje is geel met paars.'

'Waarom heet het zo?' vraagt Mart.

Opa plukt een klein stukje van de stengel. Hij geeft het aan Mart. 'Voorzichtig, proef maar...'

'Bah,' zegt Mart. Hij spuugt het gelijk uit. Maar dat is raar.

Ineens smaakt het lekker in zijn mond.

'Hoe heette het plantje?' vraagt opa.

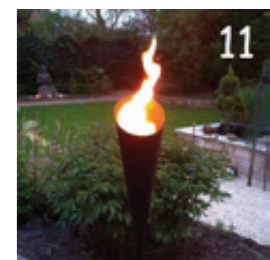
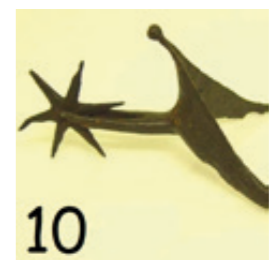
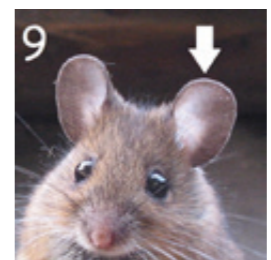
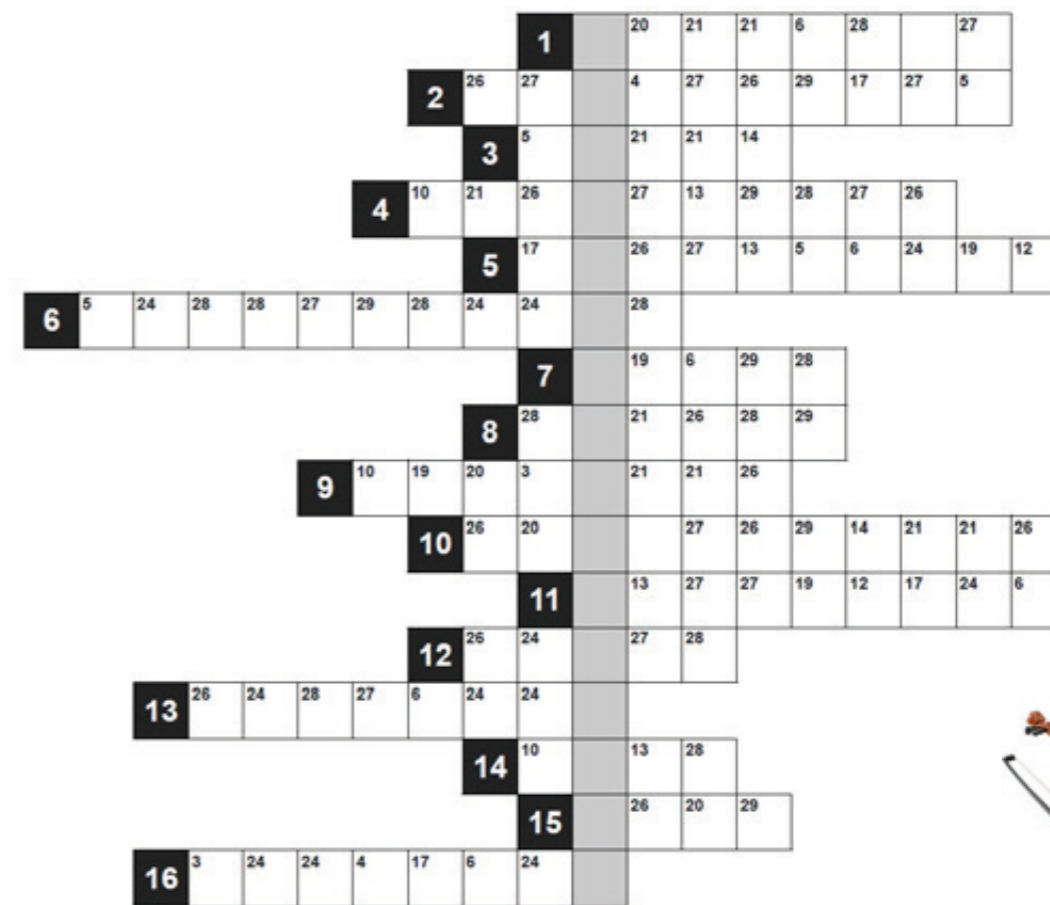
'Eh,' zegt Mart. 'Bitterzoet, toch!'

Terwijl hij het zegt snapt hij het. Het stukje smaakte eerst bitter, en dan zoet!



Fotopuzzel

Los de puzzel op door de juiste woorden te zoeken bij de afbeelding. Let op! Iedere omschrijving is ook een naam van een plant. De oplossing is de naam van een plant uit het verhaaltje van Mart. Succes!



Namen van planten

Toon Hagenaar (tekst en foto's)

De vraag van Mart over de herkomst van namen is zo gek nog niet. Verschillende namen zeggen iets over de plant zelf. Andere planten kunnen worden herleid naar het gebruik ervan. Of ze doen ons denken aan voorwerpen die we kennen.

Vroeger werd er heel praktisch gedacht. Er was nog geen computer, geen encyclopedie of boeken over de natuur waar alles in stond. Namen ontstonden op verschillende manieren. Ik laat er hieronder verschillende aan bod komen.

Afgeleid van de vorm

Veel namen van bloemen en planten zijn afgeleid van een vorm waar het aan doet denken. Een bekend voorbeeld hiervan is het vingerhoedskruid. De bloem lijkt op een vingerhoed. Vroeger werd die gebruikt bij het naaien zodat je jezelf niet kon prikken met een naald. Zo zijn er meer planten waarvan de bloem lijkt op een hoofddeksel. Bekende zijn de monnikskap, de kardinaalsmuts of helmkruid.

In de vorm van een uitgebloeide geranium kunnen we een snavel zien van een reiger of ooievaar. Daarom vallen die samen onder de familie die we ooievaarsbekken noemen. Andere voorbeelden:

Herderstasje: de vorm van de uitgebloeide bloem lijkt op het tasje van een herder.

Kaasjeskruid: het zaad van deze plant lijkt op een ronde kaas.

Lamsoor: het blad lijkt op het oor van een lam.

Kievitsbloem: het bloemetje lijkt op een kievitseil.

Andere voorbeelden zijn: speenkruid, speerdistel, ridderspoor, blaassilene, sleutelbloem, egelskop, duizendknoop en Zeeuws knopje.

Afgeleid van de geneeskrachtige werking

Vroeger kwamen ze er ook achter dat bepaalde planten gebruikt konden worden voor genezing. Zo werd en wordt de plant valkruid gebruikt tegen verstuikingen, kneuzingen en wondjes. Het is ook bekend onder de Latijnse naam Arnica.

Heelblaadjes zouden goed zijn tegen dysenterie, een erge vorm van diarree. Dat vind je nog terug in de Latijnse naam: *Pulicaria dysenterica*.

Andere voorbeelden waarin de geneeskrachtige werking



ook te herleiden is, zijn:

smeewortel, ogentroost, nieskruid of longkruid.

Afgeleid van het gebruik

Er zijn talrijke namen die verwijzen naar een gebruik van vroeger.

Toorts: deze wordt ook wel stalkaars genoemd. Hij werd gebruikt als een fakkel. Leuke bijkomstigheid is dat van de bladeren lampenpitten werden gemaakt. Zoals een lont van een kaars.

Slaapbol: de grote doosvrucht van de slaapbol, ook wel papaver genoemd, bevat maanzaad. Het nuttigen van veel van dit zaad zou slaapverwekkend zijn. Vanwege deze werking wordt het nog altijd toegevoegd aan medicijnen.

Boterbloem: de gele bloemen van de boterbloem werden vroeger gebruikt om de boter geler te kleuren. Dat mag niet meer, want de bloemen zijn giftig.

Andere voorbeelden zijn: ratelaar, zeepkruid of de lampenpoetser.

Afgeleid van het jaargetijde

Bloemen en planten kregen ook hun naam naar de tijd wanneer ze bloeiden.

Kerstroos: deze plant bloeit rond de kerst.

Pinksterbloem: je zou denken dat deze plant rond Pinksteren bloeit, maar dat is nu net niet zo. Hij bloeit voor Pinksteren, rond Pasen. Misschien was het bedoeld om het beginnende voorjaar in te luiden. Een andere verklaring is dat de bloem bloeit als de eerste pinken (kalveren) de weide in gaan.

Herfsttijloos: deze plant die op een krokus lijkt, bloeit volop in de herfst met zijn kenmerkende roze kleur.

Andere voorbeelden zijn: lenteklokje, meizoentje (ook wel madeliefje genoemd) en de winterjasmijn.



Afgeleid van een eigenschap

Je hebt ook planten die een bepaalde eigenschap hebben en daarnaar zijn vernoemd.

Springzaad: deze plant heeft peulen. Wanneer de peulen rijp zijn, worden de zaden weggeschoten. Een lichte tik van je vinger is daar al genoeg voor.

Kleefkruid: deze plant blijft overal vastzitten aan wat erlangs strijkt. Dat komt door de vele haakjes die zowel aan de stengels als aan de vruchtjes zitten.

Berenklauw: deze naam komt voort uit de aanraking met de sap van de plant. Het sap kan ernstige wonden toebrengen aan de huid. Het lijkt dan net of je bent vastgepakt door de klauw van een beer. Het ziet er dan net uit als een flinke brandwond.

Andere voorbeelden zijn: haagwinde, zonnebloem, eendagsbloem, trilgras en brandnetel.

Afgeleid van de geur of smaak

Planten kunnen ook hun naam krijgen vanwege de geur of de smaak die ze hebben.

Dropplant: deze wordt ook wel anijsplant genoemd. De geur die hij verspreidt, lijkt op een combinatie van drop en anijs.

Look-zonder-look: bij het wrijven van het blad komt er een geur vrij die de meeste mensen doen denken aan die van knoflook. Omdat de plant geen knoflookbolletje heeft, wordt het zo genoemd. Het ruikt er wel naar maar het heeft het niet.

Bitterzoet: de stengels van deze plant proeven eerst bitter en dan zoet. Alleen is de plant giftig. Dus niet uitproberen!

Afgeleid van een andere plant

Sommige planten lijken op een andere plant of doen eraan denken.

Witte dovenetel: de bladeren en ook de stengel van deze plant lijken erg op die van de brandnetel. Omdat de bladeren hiervan niet prikken, worden ze doof genoemd. Dus dove-netel.



Klaverzuring: het blad van deze plant lijkt veel op die van klaver.

Korenbloem: deze wordt zo genoemd omdat het altijd tussen het graan groeide. Niet omdat het erop lijkt.

Wat is nu de juiste naam?

Uit onderzoek is gebleken dat er binnen Nederland voor de paardenbloem al 68 verschillende namen bekend zijn. Dus als je in Friesland op de camping bent en je zegt: wat een mooie pisblomme, kan het zijn dat je campingvriendje je niet begrijpt. Zelfs in Zeeland zijn er al vele namen bekend voor deze bloem, zoals pisblomme, paerdesieker, beddezieker, zêêkeblomme, pienksterblomme of pissebèdde.

Daarom bedacht een Zweed een wetenschappelijke naam voor iedere plant en dier. Hij heette Carl von Linné. Later veranderde zijn naam in Carl Linnaeus. Met deze wetenschappelijke naam hebben we het altijd over dezelfde plant of dier, of je nu op IJsland bent, in Marokko of in Australië.

Het is leuk om zelf ook op onderzoek te gaan. Waarom heet een bloem of plant zo. Wie weet wat je allemaal ontdekt.



Hattem, 24-25-26 februari 2023

meter tekst tekst

Hattem? Dat is voor de knotgroep van de Steltkluut al 20 jaar een werkweekend, zagen en snoeischaren mee, grote boodschappen doen in plaatselijke supermarkt, koken voor 16 man/vrouw/kind met bijpassende afwas-, afdroog- en wagnetstress en overnachten in mooie accommodatie.

Hattem is ook de rand van de Veluwe, statige bomen, kronkelende wandelpaadjes, roepende bosuilen, zingende grote lijsters en verrassende glanskopmezen. Eiken, beuken, berken, sparren, dennen, met daartussen rankende helmblomen en gezonde elfenbankjes, wegkruipende grote bladpootwantsen en grijze ribbelboktorren. Hattem is natuurlijk ook: volgend jaar weer!

